

Гльїна Тетяна Володимирівна,
*старший викладач кафедри професійної і вищої освіти
Центрального інституту післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЧИННИК СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧЕНОГО РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах війни діти як найуразливіша категорія населення країни потребують професійної психологічної та педагогічної підтримки, зокрема, від вчителів, наставників, тьюторів. Відповідно і організація освітнього процесу в умовах воєнного стану потребує переосмислення змісту та підходів до його організації заради створення безпечного розвивального освітнього середовища.

Головною метою освіти, попри всі складні умови життєдіяльності громадян України в наслідок війни, є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей тощо» [1]. Водночас, всебічний розвиток людини нами розуміється як сформованість у неї духовної потреби, а саме, наявність спрямованості на постійне особистісне зростання, на самопізнання та самоактуалізацію. Але це стає можливим тільки при умові, якщо всі інші потреби особистості від фізіологічних до естетичних будуть задовільнені (див. рис. 1).

Проаналізувавши основні виклики воєнного часу, які постали перед національною системою освіти України і були визначені та оприлюднені МОН України у вересні 2022 року, а саме: пряма загроза життю та здоров'ю всіх учасників освітнього процесу; зруйновані мережі закладів освіти, їх інфраструктура, чисельні пошкодження, втрата освітнього і дослідницького обладнання; значні втрати кадрового складу, здобувачів освіти та абітурієнтів, які були змушені переміщуватися в межах України і за кордон; проблеми

надання рівного доступу до освітнього процесу всіх її учасників та забезпечення їх матеріально-технічним обладнанням, зокрема комп'ютерами, ноутбуками, планшетами, інтернет-обладнанням для здійснення дистанційного навчання; зменшення видатків всіх рівнів на освіту; втрата контролю та управління над навчально-освітнім процесом на тимчасово окупованих територіях, примусова переорієнтація здобувачів на вказаних територіях на російські навчальні програми, підручники, та примусовий перехід на російську мову навчання [2, с. 12 – 41], можна визнати їх як такі, що становлять ризики щодо забезпечення і збереження набутої якості освіти та освітньої діяльності й досягнення вище зазначеної головної мети освіти, а причиною є сучасні зовнішні умови, які вимагають від суб'єкта навчальної діяльності фокусуватися на забезпеченні базових потреб: фізіологічних, потребах у безпеці, соціальних. При цьому, ризики нами розуміються як ймовірність виникнення негативних наслідків від події або дії та можливий розмір втрат від них, який вимірюється у кількісних та якісних показниках, а прийнятний ризик вважається економічно, соціально, технічно і політично обґрунтований ризик, що не перевищує межі допустимого рівня [3].

Рис. 1. Ієрархія потреб особистості

Безумовно, на сьогоднішній момент ми можемо зазначити, що зроблено багато для протидії цим викликам. Першим значним кроком на законодавчому та організаційному рівнях було відновлення освітнього процесу в форматі онлайн і офлайн в асинхронній формі, що дозволило навчальним закладам забезпечити відносно безпекові умови, зберегти суб'єктів навчального процесу, забезпечити роботою управлінський та викладацький склад закладів освіти тощо.

У квітні 2023 р. у своєму виступі міністр МОН України А. Лісовий зазначив ще декілька викликів, що в умовах сьогодення постали перед національною системою освіти, обґрунтувавши, що «...онлайнове навчання, навіть якщо воно якісне, упускає величезні сегменти, які є важливими для формування особистості. За умов онлайн навчання учні не мають можливості соціалізації та ефективного розвитку м'яких навичок» [4]. Порадою МОН України для закладів освіти всіх рівнів стало впровадження аудиторного навчання для максимальної кількості здобувачів освіти, за умови забезпечення закладами освіти безпечного навчання.

Отже, перед нашою національною системою на сьогоднішній момент стоять декілька нагальних завдань: створення безпечних та комфортних умов навчання і використання в освітньому процесі методів навчання, які будуть ефективними щодо забезпечення якості освіти, створення атмосфери емоційного та творчого піднесення, довіри, розкритості, створення умов для креативного та критичного мислення, ефективної комунікації та спільної діяльності, а також будуть сприяти розвитку навчальної мотивації у студентів тощо. Стосовно створення безпечних умов, то слід сказати, що багато вже зроблено з даного питання і як наслідок: чи мала кількість закладів освіти при наявності сховища (укриття), вивели студентів (учнів) на аудиторне навчання або, принаймні, залишили змішаний формат навчання з 1 вересня 2023 р.

Питання психолого-педагогічних умов, які б відповідали вище зазначеним вимогам, зокрема, сприяли формуванню та розвитку у суб'єктів

освітнього процесу навичок 4К: комунікативності, креативності, критичного мислення, вмінь командної роботи, постійно постають перед викладачами.

В даному випадку використання інтерактивних технологій набуває нового значення і вимагає переосмислення щодо використання їх під час як офлайн (синхронному режимі), так і онлайн або змішаному форматі навчання.

Педагогічні інтерактивні технології нами розуміються як взаємопов'язана сукупність методів, форм і засобів організації й здійснення цілеспрямованої взаємодії суб'єктів навчального процесу, що направлені на створення ефективних умов навчання, високої розумової активності і навчальної діяльності під час суб'єкт-суб'єктної взаємодії формування навичок успішної соціалізації як наслідок активного спілкування; засвоєння умінь цілеспрямованого аналізу і рефлексії для систематизації отриманого досвіду під час своєї діяльності та взаємодії тощо.

Але, разом з тим, зазначимо, що в сучасних умовах війни, викладач не може в повному обсязі впровадити педагогічну систему методів, форм та засобів в освітній процес і 100-відсотково відповідати за якість освіти та освітньої діяльності з огляду на непередбачуване систематичне переривання занять під час тривоги або загрози замінування в закладі освіти тощо, тобто ризики, які несуть негативні наслідки і призводять до втрат: навчального часу під час занять, атмосфери довіри, втрати зони комфорту, втрати навчальної мотивації, і навпаки в умовах загрози життєдіяльності суб'єкт навчального процесу отримує: інертність мислення, порушення уваги, морально-дисциплінарний мотив поведінки, який характеризується зовнішнім, примусовим чинником спонукання, що не підкріплений бажанням самого суб'єкта навчатися, та в умовах загрози отримує індивідуально-особистісну потребу, при якій він не може ефективно аналізувати навчальний матеріал, напрацьовувати необхідні уміння й навички.

На наш погляд, в умовах нестабільного часу безпосереднього спілкування здобувачів освіти між собою та з викладачем, ефективніше говорити про застосування інтерактивних методів навчання, які ми розуміємо як

спосіб взаємодії учасників освітнього процесі та форму навчання, в процесі якого суб'єкти навчального процесу перебувають в режимі занурення в активну діяльність і спілкування між собою, а викладач бере на себе роль фасилітатора-тьютора і забезпечує успішну групову комунікацію. Інтерактивні методи навчання: дозволяють студентам ефективно засвоювати інформацію, мислити самостійно, бути активними на заняттях, розвивати системне і креативне мислення; дають можливість створювати умови для формування навичок командної співпраці та зростання зацікавленості студентів у навчальній діяльності, при цьому, дані методи спираються не тільки на процеси сприйняття, уваги, пам'яті студентів, а перш за все на творче, продуктивне мислення та ефективні форми поведінки в спілкуванні. Зазначимо, що інтерактивні методи навчання є ефективними для вирішення соціальних, психологічних та педагогічних завдань.

За аналізом наукових напрацювань провідних дослідників Н. Баліцької, К. Баханова, О. Біди, Г. Волошиної, О. Комар, Н. Побірченко, Г. Селевко, В. Старости та ін., з урахуванням свого досвіду щодо використання інтерактивних методів у навчальному процесі під час воєнного стану в форматі як онлайн, так і офлайн (синхронної форми), можна констатувати, що дані методи здатні оптимізувати структуру, зміст, час заняття, створювати атмосферу співтворчості та розуміння, а позитивні відгуки студентів під час рефлексії наприкінці занять з дисциплін психолого-педагогічного напрямку вкотре доводять доцільність вибору цих методів.

Висновки. Таким чином, використання інтерактивних методів дозволяє викладачу створити психолого-педагогічні умови: ефективного засвоєння знань, формування у них навичок ефективної комунікації, колективної взаємодії, самостійної роботи, для швидкої соціалізації студентів, розвитку їх критичного мислення і розвитку креативності, умови, які істотно позитивно впливають на мотиваційну сферу суб'єктів навчального процесу, а отже, сприяють створенню безпечного розвивального освітнього середовища.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 20.10.2023).

2. Освіта України в умовах воєнного стану : Інформаційно-аналітичний збірник. К., 2022. [Електронний ресурс] URL: <http://surl.li/cxsww> (Дата звернення: 26.09.2023).

3. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V (Редакція від 08.10.2023, підстава - 2614-IX) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 18.10.2023).

ершочергові цілі Міністерства освіти і науки: матеріали виступу міністра МОН України [Електронний ресурс] URL: <https://vseosvita.ua/news/pershocherhovitsili-ministerstva-osvity-i-nauky-88364.html> (Дата звернення: 17.10.2023).